

Az endogén regionális fejlődés tényezőinek áttekintése a rurális térségek vonatkozásában, különös tekintettel a területi tőke alaptényezőire

Témavezető:
Prof. Dr. Benet Iván

Bodnár Gábor
Doktorandusz hallgató

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszechenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

Szegedi Tudományegyetem
Gazdaságtudományi Kar
Közgazdaságtani Doktori Iskola

Az előadás szerkezete

- **A vidék magyar és nemzetközi folyamatainak rövid áttekintése**
- **Az endogén regionális fejlődés elmélete**
- **Területi tőke és annak tényezői**

A magyar vidék meghatározó folyamatainak rövid áttekintése

- Ahogy a **faluváros dichotómia**, illetve különbségeinek tekintetében Enyedi (2012) leírta, a rendszerváltás óta lezajlott társadalmi és gazdasági fejlődés sem kedvezett a kiegyenlítődésnek.
- Buday-Sántha (2010) megemlíti, hogy a rendszerváltás óta eltelt két évtizedben jelentősen polarizálódott a vidék egésze, valamint jelentősen megnőtt a **gazdasági és szociális** téren jelentkező **negatív folyamatok mértéke**, azok túlsúlyba kerültek.
- A vidékhez kapcsolódón meg kell említeni a **mezőgazdaság** szerepét, amely a rendszerváltás után a gyors átmenet következtében **bizonytalanság és felfordulás** jellemzi annak mindennapjait (Benet 2006).

A magyar vidék meghatározó folyamatainak rövid áttekintése

- Annak ellenére, hogy a magyar és kelet-közép-európai rurális tereinek számos nehézséggel küzdenek, mégis **a vidék egy szélesebb kontextusában számos változásról** beszélhetünk.
- Mindenképp meg kell jegyezni, hogy az OECD (2006) tanulmánya, már **új vidék paradigmáról** beszél. Ennek kapcsán a dokumentum kifejti, hogy a **figyelem középpontjában már a hely áll, nem az ágazat.**
- További jelentős változás, ahogy Ward és szerzőtársai (2005) leírják, a legutóbbi évtizedekben a vidékfejlesztési politika az **exogén** modelltől elmozdult az **endogén megközelítés felé** .

Vidékfejlesztési modellek

	<i>Exogén fejlesztés</i>	<i>Endogén fejlesztés</i>
<i>Kulcstényező</i>	méretgazdaságosság és koncentráció	helyi erőforrások (természeti, humán és kulturális) kihasználása a fenntartható fejlődésért
<i>Dinamizáló tényező</i>	városi növekedési pólusok (exogén hajtóerők a vidéki terek esetében)	Helyi kezdeményezések és vállalkozások
<i>Rurális területek funkciói</i>	élelmiszer és alapvető termékek a városi gazdaság kiszélesítéséért	sokszínű, szolgáltatásokon alapuló gazdaság
<i>Fő vidékfejlesztési problémák</i>	alacsony termelékenység és periférikusság	a térségek/csoportok korlátozott képessége a gazdaságba való bekapcsolódásra
<i>A vidékfejlesztés fókusza</i>	mezőgazdasági modernizáció; munkaerő és tőke mobilitásának ösztönzése	kapacitások fejlesztése (szakképzettség, intézmények, infrastruktúra); kirekesztés legyőzése

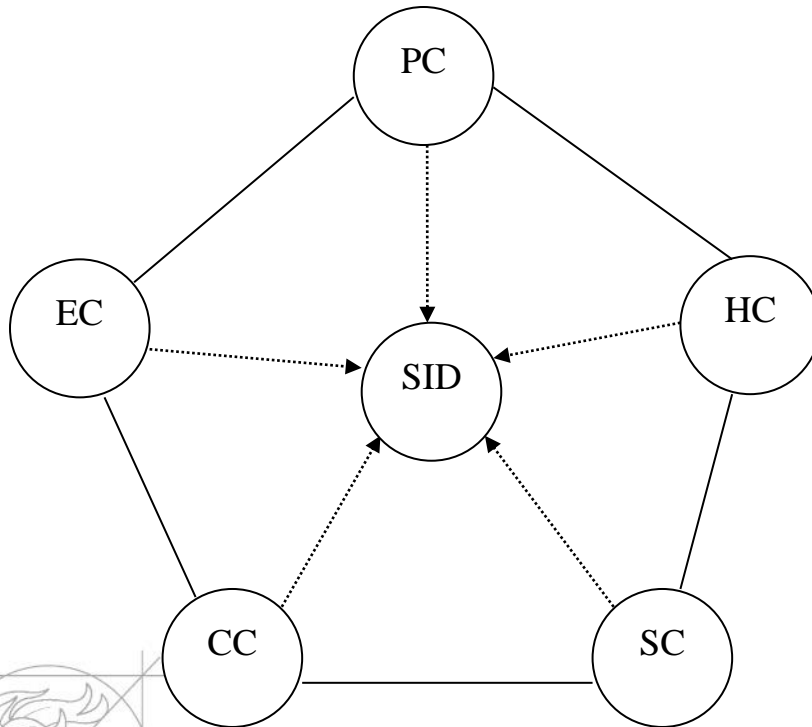

Az endogén regionális fejlődés elmélete

- A **gazdasági fejlődés** a **gazdasági növekedéshez képest tágabb fogalom** mert a gazdasági alapmutatókon túl más, gazdaságon kívüli jellemzőket is érdemes figyelembe venni (Lengyel 2012/a).
- Maga az endogén fejlődés lényegében egy térségnek a **helyi adottságokra** való támaszkodását jelenti, azok minél szélesebb körű kiaknázását.
- Stimson és szerzőtársai (2011) a közgazdasági gondolkodás **elmúlt évtizedes evolúciójának** részeként leírják, hogy a legutóbbi két évtizedben további elmozdulás tapasztalható a **fenntartható fejlődés** irányelvei terén a regionális fejlesztés és tervezés vonatkozásában.

Fenntartható innovatív fejlődés

- Termelő tőke (PC) elérhetősége
- Humán tőke (HC) megjelenése
- Társadalmi tőkéhez (SC) való hozzáférés
- Kreatív tőke (CC) kihasználása
- Ökológiai tőke (EC) léte

A tőke hét formája az eszköz-alapú településfejlesztés megközelítésében

<i>Tőke</i>	<i>Fogalma</i>	<i>Példa rurális kontextusban</i>
Gazdasági	A gazdasági tőke fontos szerepet tölt be a gazdaságban és lehetővé teszi más tőkeformák tulajdonlását és kereskedelmét.	A likvid tőke hozzáférhető a vidéki lakosság és gazdasági közösség számára és tartják azt a közösségi szerveződések.
Épített	Állótőke amely elősegíti a megélhetést és a jólétet.	Épületek, infrastruktúra és más befektetett tőke, akár köz-, közösségi, vagy magántulajdonban.
Természeti	Tájkép és minden stock és flow energia (megújuló és meg nem újuló) erőforrás amely javakat és szolgáltatásokat hoz létre (beleértve a turizmust és rekreációt).	Vízgyűjtő területek, erdők, ásványi anyagok, halászat, szél, vadvilág.
Társadalmi	A társadalmi szervezetek tulajdonságai úgy mint a hálózatok, bizalmi normák amelyek elősegítik az együttműködést a közös haszon érdekében. “Kötő” és “híd” szerepet játszhatnak.	Szektorális szervezetek, gazdasági képviselői szövetségek, szociális egyesületek és sportklubok, vallási közösségek. Az erősségük összefügg az interakciók intenzitásával, nem csak számával.

A tőke hét formája az eszköz-alapú településfejlesztés megközelítésében (folyt.)

<i>Tőke</i>	<i>Fogalma</i>	<i>Példa rurális kontextusban</i>
Humán	A népesség egészsége, tudása, képességei és motivációja. Az egészségügyi szolgáltatások, oktatás és képzésen keresztül elérhető a human tőke magasabb szintje.	Az egészségi szint kevésbé változtatható az uniós kontextusban. A képzettségi szint generációs. A tacit tudás olyan fontos, mint a formális oktatás és képzés.
Kulturális	Magatartás, amely formálja a világnézetünket és értékrendünket.	Talán a rendezvények jelzik, vagy a kisebbségek nyelveinek vitalitása. Néhány aspektus, így pl. a vállalkozói kultúra, szorosan összefügg a human és társadalmi tőkével.
Politikai	A közösség képesség hatással lenni az erőforrások elosztására és felhasználására.	A “bottom up” kezdeményezések jelenléte, mint a többszintű kormányzás leginkább helyi eleme. Összefügg a helyi felhatalmazás, illetve a “top-down” politika és a globalizáció ellentétével.

Egy térség tőkéjének nyolc komponense

Területi tőke

- Az endogén fejlődés egy **speciális megközelítéseként**, számos tőkefajta egységes keretrendszerbe foglalása esetén beszélhetünk a területi tőke megjelenéséről.
- A fogalom kezdetben inkább ún. „**policy**” dokumentumokban fordult elő (AEIDL 1999, OECD 2001, EC 2005).
- **Camagni (2008) megközelítése:** a területi tőke azon különféle javaknak az összessége, amelyek meghatározzák egy térség jellegét
- **Tárgyiasultság és rivalizálás dimenziói**

A területi tőke összetevői

Magas rivalizálás
(magánjavak)

Rivalizálás

(klub javak)

(kevert közjavak)

(közjavak)

Alacsony rivalizálás

Magán állótőke állomány Pénzben kifejeződő externáliák (hard) Díjköteles javak (kizárólagosság)	Kapcsolati magán szolgáltatások: - a cégek külső kapcsolatai - K+F eredmények transzfere Egyetemi spin-offok	Humán tőke: - vállalkozókészség - kreativitás - magán know-how Pénzben kifejezett externáliák (soft)
c	i	f
Tulajdonosi (saját) hálózatok Kollektív javak: - tájkép - kulturális örökség (magán együttesek)	Kooperációs hálózatok: - stratégiai szövetség K+F- ben és tudásban - PPP a szolgáltatásokban és tervezésben Természeti és kulturális erőforrások kormányzása	Kapcsolati tőke: - együttműködési képesség és kollektív tevékenység - kollektív kompetenciák
b	h	e
Erőforrások: - természeti - kulturális Társadalmi állótőke: - infrastruktúra	Ügynökségek a K+F transzferére Befogadóképesség az új eszközök iránt Agglomerációs és környezeti előnyök	Társadalmi tőke: (önkéntes részvétel) - intézmények - magatartásminták, értékek - bizalom, reputáció
a	g	d

Tárgyi javak
(hard)

Vegyes javak
(hard+soft)

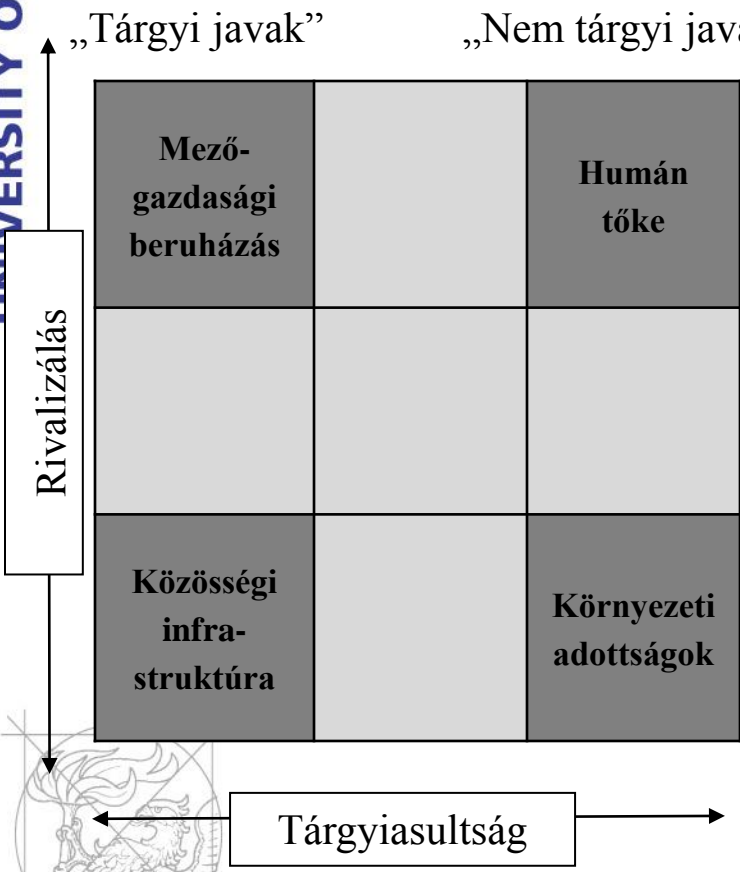
Nem tárgyi javak
(soft)

Tárgyasultság

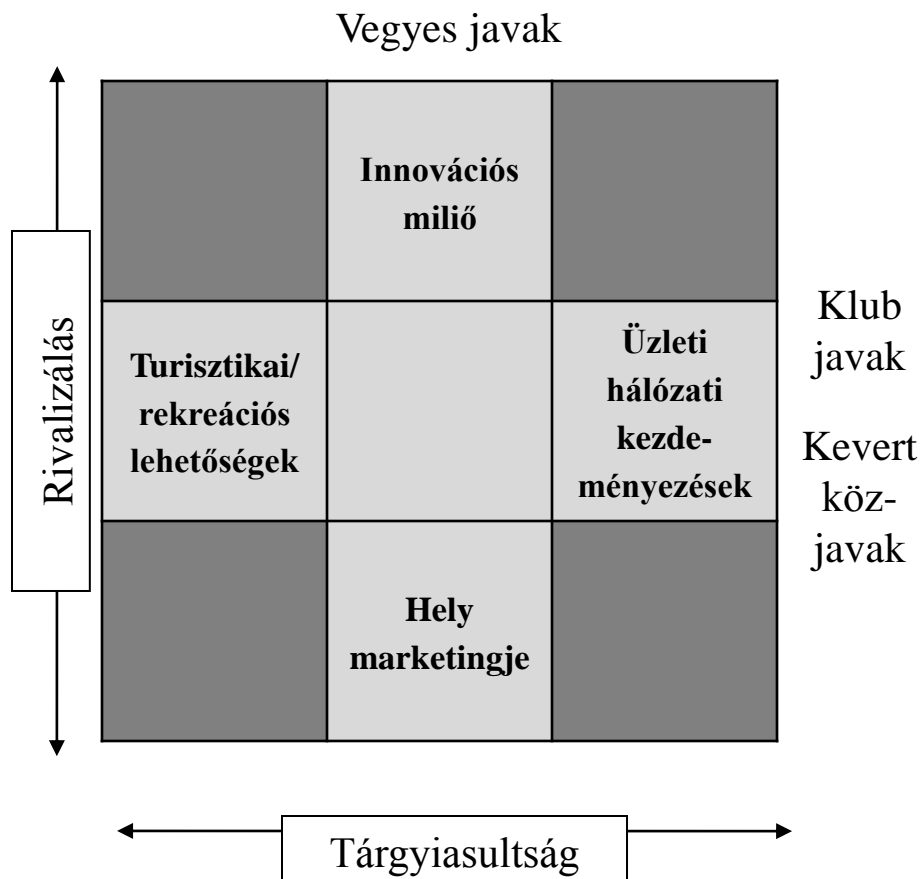
Forrás: Lengyel (2012/a)

A területi tőke vidékpolitikai adaptálása

A tradicionális négyzet

Az innovatív kereszt

A területi tőke alaptényezőinek vizsgálata

• Gazdasági tőke

- Lin (2001) elkülöníti a **tőke fogalmát és elméletét**. Fogalomként kifejezi az erőforrások bizonyos típusaiba való **befektetést**, melyek **értékek** egy adott társadalomban. Mint elmélet leírja a folyamatot, hogy mely **tőke halmozódik fel és termeli újra** a jövedelmet.
- A gazdasági tőke egy inkább amorf elmélet, amely **számos tényezőt tartalmaz**, amelyek hatnak a gazdasági teljesítményre, olyanokat, mint például termelékenység, beruházás, vállalkozás és innováció (Agarwal et al. 2009).
- Elég csak példaként a beruházások tekintetében arra gondolni, hogy milyen az **adott térség elérhetősége**, akár közúton, akár telekommunikációs szinten.

A területi tőke alaptényezőinek vizsgálata

• Humán tőke

- A tudás-intenzív gazdaságban a **humán tőke a fő meghatározója egy régió teljesítményének**, ennél fogva a humán tőke területén jelentkező kis különbségek is nagy eltéréseket okozhatnak a hosszabb távú gazdasági teljesítményben (Caragliu–Nijkamp 2011).
- Agarwal és szerzőtársai (2009) azt is leírják, hogy számos, **a vidéki terek gazdasági teljesítménye** terén felértékelődött tényező tartalmazza a humán tőkét is. Ezek között említhető az oktatás, a demográfia, a szolgáltatásokhoz való hozzáférés és az életminőség.

A területi tőke alaptényezőinek vizsgálata

Társadalmi tőke

- Putnam (1996) úgy írja le a társadalmi tőkét, hogy az nem más, mint a **társadalmi élet alkotóelemei – hálózatok, normák és bizalom –**, melyek lehetővé teszik a társadalom tagjainak számára a hatékonyabb **együtműködést a közös célok elérése érdekében.**
- Ahogy azt Lengyel (2012/a) megjegyzi, míg a humán tőkét a tagok közötti erős rivalizálás jellemzi, addig a **társadalmi tőke** esetében már az **együtműködés** válik jellemzővé.
- Fontos megjegyeznünk, hogy a **környezeti értékek védelme és a társadalmi tőke fejlesztése létfontosságú**, ugyanis ha a tőke a piaci erőknek megfelelően kumulálódik, akkor az a **vidéki terek helyett** az ipari centrumokban fog felhalmozódni (Kahn-Rivas 2009).

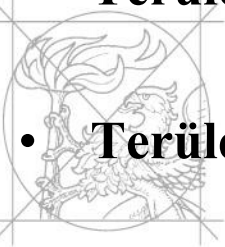
A területi tőke alaptényezőinek vizsgálata

- **Természeti tőke**
 - Az egy magától értetődő dolog, hogy egy adott régióknak a pénzügyi, humán, társadalmi stb. tőkéje mellett van természeti környezete is. Viszont **ez a tényező mégis számos elemzésből, még területi elemzésekből is kimarad.**
 - egyre inkább jellemző Dax és szerzőtársai (2010) véleménye, miszerint a természeti erőforrások, mint a fő megkülönböztető tényezők a városi és vidéki területek között, **gyakran a fő tulajdonságát jelentik és a vezérlői a vidékpolitikának.**
 - **A környezet minőségének növekvő fontossága** van a vidéki területek gazdasági növekedésében és fejlődésében is (pl. a turizmus és a rekreáció esetén) (Hoggart et al. 1995).

Összefoglalás

- **Vidéki tér folyamatai**
- **Endogén fejlődés felértékelődése**
- **Területi tőke rendszere**
 - Foglalkozik az immateriális javakkal!
 - A regionális politika megváltozott nézeteihez képes keretrendszerrel biztosítani
 - (Kvantitatív és kvalitatív elemzések)
- **Területi tőke adaptálása rurális terekre**
- **Területi tőke alaptényezőinek vizsgálata**

Köszönöm szépen a figyelmet!

E-mail: bodnar_gabor@yahoo.com

Jelen előadást „Az SZTE Kutatóegyetemi Kiválósági Központ tudásbázisának kiszélesítése és hosszú távú szakmai fenntarthatóságának megalapozása a kiváló tudományos utánpótlás biztosításával” című, TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0012 azonosítószerű projekt támogatja. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

